

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > דע את ביטחונך 001 חיים בתוך הנשמה

דע את ביטחונך 001 חיים בתוך הנשמה

ביטחון בקב"ה מול ביטחון עצמי

הדיונים סביב המושג ביטחון מתמקדים ביחס לכך שהאדם בוטח בקב"ה או (להבדיל אלפי הבדלות) בוטח בעצמו ובכוחות ובמערכות חיצוניות^[1]. רוב כתבי רבותינו שעסקו בביטחון דנו ביחס של ביטחון כנגד השתדלות. כך שככל שאדם יותר בוטח בקב"ה - הוא ממעט בהשתדלות. מאידך, כאשר אדם תולה את הצלחתו בהשתדלותו, זהו ביטוי לכך שהוא בוטח ביכולתו, בתכונותיו - הוא בוטח בעצמו.

בחלק זה שבו האדם בוטח בהשתדלותו, היינו בעצמו, מצוי חומר עיוני ופולמוסים לרוב בספרי החקירות החיצוניות. שם המושג השגור בפי כל - 'ביטחון עצמי', נתפס כמעלה, והשאירה היא לכונו ולבנותו. אולם המושג 'ביטחון עצמי' מפקפק מאוד, להלן נרחיב לבאר מהיכן נולד מושג זה, ולהיכן ראוי ונכון ליחס ולכוון את כוח הביטחון שבנפש.

ביטחון מלשון 'בטח' - ודאות מוחלטת

לפני שנבוא לדון במה האדם שם את מבטחו: אם בקב"ה אם (להבדיל אלפי הבדלות) בעצמו או/ו בשאר ישויות הסובבות אותו, נתבונן ראשית מהי מהות כוח הביטחון, מהו שורש הכוח באדם ששם את מבטחו בעצם כלשהו.

הלשון ביטחון נגזר מהשורש 'בטח'. את השורש בטח מצאנו בתורה בפסוק - "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר"^[2]. האחים שמעון ולוי באו למלחמה על אנשי שכם ביום השלישי למילתם בהיותם כואבים, ממילא לא היה מי שיוכל להתנגד אליהם. מצב זה מוגדר בתורה - 'באו על העיר בטח'.

לכאורה, ניתן לפרש בפשטות שהתורה עוסקת כאן בהגדרה הכללית והמוכרת של ביטחון בקב"ה - בני יעקב היו בטוחים שחפץ ה' יצליח בידם להרוג את בני שכם ולנצחם. אך בעומק, בפסוק זה מונחת הגדרה מבוררת מהי מהות המושג ביטחון. התורה מגדירה שהכוח הבוטח באדם מיוחס לפעולה שתממש בוודאות מוחלטת, לפעולה שאין מי שיוכל להתנגד לה בשום אופן, לכוח שאין דבר היכול למנועו או לעכב מבעדו מלצאת אל הפועל הגמור באופן מושלם.

שני שיטות ביחס למידת הביטחון

החזון איש בספרו אמונה וביטחון מזכיר כי בכללות ישנן שתי שיטות עיקריות בדברי הראשונים מהי מידת הביטחון: שיטת בעל חובות הלבבות - אדם בוטח שרק מה שהקב"ה גזר הוא שיתקיים. שיטת רבינו יונה^[3] - אדם בוטח שהקב"ה יפיק לו את רצונו או יספק לו את צרכיו.

לדוגמא: אדם צריך לעקור ממקומו ולנסוע ליעד מרוחק, לשם כך הוא נזקק לכסף ועוד אמצעים על מנת להגיע אל מחוז חפצו. לשיטת רבינו יונה הביטחון הוא - שהאדם ישים את כל כוח מבטחו בקב"ה שיזמן לו את כל האמצעים הנדרשים כך שתצלח דרכו ויגיע אל יעדו. לעומת זאת, לשיטת בעל חובות הלבבות הביטחון הוא - שראוי לאדם לשים כל כוח מבטחו בכך שאם נגזר עליו שיצליח להגיע ליעדו, הוא יגיע לשם ויהי מה, למרות חסרון האמצעים. אך אם מנגד נגזר עליו שלא יגיע, אזי גם אם כל האמצעים מזומנים לו, לא תצלח דרכו.

בפרק זה ננסה לעמוד על שורש כוח הביטחון, ובפרקים הבאים נסביר על פי היסודות שיתבארו בפרק זה מהו יסוד המחלוקת בין השיטות ומהו השורש לכל אחת מהן.

ברובד הנפש החיצוני לא שייכת מציאות של ביטחון

לעיל העלנו מלשון הפסוק - 'באו על העיר בטח' כי השורש לכך שהאדם בוטח בעצם מסויים, זה מחמת שהוא תופס שאין כל כוח שיכול להתנגד אליו, שיכול למנוע או לעכב מבעדו. ממילא ישנה ודאות מוחלטת בקיומו, בהצלחתו ובנצחונו. כלומר, ביטחון יכול להיות מיוחס אך ורק למציאות של כוח שאין לו שום מתנגד, מונע או מעכב.

נפש האדם מורכבת באופן כללי משני רבדים פנימי וחיצוני. תפיסת העולם מנקודת מבטו של הרובד החיצוני מהותו נפרדות, מבט שבור, חלקי, ממוסך ואינו זך וכו'. לעומת זאת המבט מצד הרובד הפנימי מהותו להפך: אחדות, מתוקן, שלם, זך, ברור ונקי וכו'.

על כן, אם נבוא לחפש בתוך העולם השפל בו אנו נתונים, מתוך נקודת מבטו של רובד הנפש החיצוני היכן ישנו עצם או מציאות כזו שאין לה שום התנגדות, שיש לה ערובה גמורה ומוחלטת לקיומה, לניצחונה והצלחתה, נגלה כי אין דבר כזה בנמצא. שהרי העולם בו אנו חיים הוא עולם של בחירה, עולם התמורות, עולם המלא מלחמות ממלחמות שונות ומשונות. לעולם האדם נמצא במצב של ניסיון, בחירה או מלחמה. פעם הניסיון גדול ופעם הניסיון קטן. יש מלחמות קשות ויש מלחמות קלות יותר. פעמים שהתמורות תכופות, חמורות וטורפות את הדעת, ופעמים שהן מופיעות כהיסחים המבלבלים. מבט חיצוני זה יוצר תפיסת חיים שאנו נמצאים בעולם שכולו רצף של מלחמות. וגם אם נדמה לאדם שיש לו רגע אחד של שקט, על דרך כלל הרגע הזה הוא נקודת הסכנה, שבה האדם לא רואה את היצר העורב לו - לעמוד בדרכו ולעכבו או להטותו מדרך הישר ולהכשילו.

מצד תפיסת חיים זו הרי שלא ניתן לבטוח בכלום. זאת מפני שכל דבר ודבר בו אנו עוסקים, מצד עצם ההיות שלו יש בו כוח המתנגד אליו. התנגדות זו שוללת את וודאות קיומו, כי אין הכרח שהוא יתמיד וינצח את ההתנגדויות. בעולם הזה אין דבר שמציאותו וקיומו ודאיים ומוכרחים, גם האומות השולטות, הצבאות החזקים, הכלכלות המבוססות ביותר, לכולם מגיע הסוף לקיומם. הקץ לקיום מגיע מחמת כוח המתנגד שלבסוף הכריע וביטל את מציאות הקיום.

הביטחון בבחינות: נפש זמן ומקום

אמנם מנקודת מבט הרובד החיצוני שבנפש אין בנמצא אפשרות להיכנס למרחב ולתחום או לזמן ולתקופה או למצב נפשי שבו לא קיימת התנגדות, וממילא לא שייך לבטוח בכלום. אך לעומת זאת, מצד מבט רובד הנפש הפנימי, תפיסת החיים שונה בתכלית. מצד מעמקי הנפש שייך להיכנס למצבי נפש, או למועדים וזמנים, או למקומות מקודשים, שם המציאות מאוחדת זכה ונקיה מכל התנגדויות, ממילא לשם שייך כוח הביטחון, שם הוא מקורו.

כל דבר בבריאה קיים בשלושה בחינות: עולם (מקום) שנה (זמן) ונפש. גם כוח הביטחון מתראה בשלושת הבחינות הללו: בבחינה של מקום, בבחינה של זמן ובבחינה של נפש. אכן ישנם כמה וכמה ביטויים בלשונות חז"ל בעניין הביטחון, אך המכוון של כולם הוא לאחד משלושת בחינות הביטחון הללו.

ביטחון בבחינה של מקום - ידוע וברור לכולנו ריבוי הקרבות, המלחמות וחילופי השלטונות על ארץ ישראל משוש כל המלכים. הן מהמקראות על סדר הדורות, כיבוש הארץ בימי יהושע - שבע שנים כיבש ושבע שנים חילק את הארץ לשבטים. וכן מספרי הנביאים שכתבו את סדרי הגלויות וחורבנות ושמיימות הארץ. והן, מצד הקורות אותנו במאה השנים האחרונות על אדמתנו. וא"כ לכאורה ארץ ישראל כביכול אינה מקום בטוח.

אולם מאידך, הקב"ה מבטיח לעם ישראל בתורה - "אם בחוקתי תלכו וגו' וישבתם לבטח בארצכם. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מהריד" [4]. הרי שמצד התפיסה הפנימית, כאשר עם ישראל שומרים על ארץ ישראל בקדושתה ובטהרתה ומקימים את מצוותיה כראוי, ואין כל פגם בשיבתה. ארץ ישראל היא מקום שמתגלה בו ביטחון גמור ומוחלט, ששום אומה ושום כוח לא יוכל לבוא ולערער. הבחנה זו לא שייך שתהיה בשום מקום אחר פרט לארץ ישראל בישובה הראוי לה.

הרי שמצד העולם הפנימי והמתוקן, ארץ הקודש היא ביטחון בהבחנה של מקום.

ביטחון בבחינה של זמן - הגדרת ביטחון בבחינה של זמן נעוצה בהבדל בין שבת קודש לששת ימי המעשה. בששת ימי המעשה האדם פועל מלאכות על מנת להשיג שפע לפרנסתו. מלאכות אלו פעולתן אינה קלה, כי קיימת התנגדות שמעכבת את

הפרנסה. אלו הן קשיי הפרנסה המוכרים לכולנו - 'בזעת אפך תאכל לחם וגו' קוץ ודרדר תצמיח לך'. האדם נזקק לעשרה מלאכות על מנת להפיק ולתקן את לחמו. לעומת זאת, השפע של שבת מגיע מלמעלה ללא כל התנגדות, כדוגמת המן שאכלו ישראל במדבר. ויתר על כן, בששת ימי החול נזקקו ללקוט את המן ומה שהותירו התליעה. לעומת זאת, מנת השבת הקדימה ליום שישי, ובשבת המן לא ירד, לא נלקט, והנותר משישי לצורך השבת התקיים ולא התליעה.

ששת ימי המעשה הם זמן מלחמה, שהרי פעולת המלאכות שאדם עושה מהותם הסרת המתנגדים והמעכבים מהמוצר שברצונו לייצר. השבת, להפך מכך, היא זמן של מנוחה. המנוחה מפעולה בשבת מגיעה מעצם כך שאין מי שמתנגד, כי אילו היה מי שיתנגד לא היתה אפשרות לנוח, שהרי ניתן לנוח רק בזמן שאין מי שמערער ולוחם. גם גיהנום שובת ונח בשבת. זהו סוד עומק הגדרת המנוחה של שבת קודש.

הגדרת ביטחון בבחינה של נפש - בכל דבר בבריאה קיימות שתי בחינות: חיצונית ופנימיות. גם בנפש האדם קיימות שתי בחינות אלו. כבר הקדמנו שמנקודת המבט מצד חיצונית הנפש העולם כולו מלא בהתנגדויות מזן אל זן. ישנם כמה וכמה ביטויים השגורים בפי אנשים כאשר אינם מצליח בדבר מה - "זה בגלל יצר הרע שמעכב", "כל דבר שבקדושה יש עליו עוררין" וכו'. מצד כך, אין אפשרות לבטוח בשום דבר.

לעומת זאת, מצד המבט מפנימיות הנפש כל העולם כולו אחדות גמורה, אין בעולם שום התנגדות. מצד כך, פנימיות הנפש הוא המקום ממנו נובע כוח הביטחון שבאדם. מפנימיות הנפש הוא דולה ושואב ביטחון אל חיצונית הנפש.

שתי נקודות מבט הנפש: פנימי וחיצון

אמנם הגדרנו הגדרה מופשטת - כי על פי תפיסת פנימיות הנפש העולם הוא מקום שאין בו התנגדויות. אולם כיוון שרוב בני האדם לא מכירים את פנימיות נפשם, הם לא חיים שם. ממילא רבים מהקוראים יעלו תמיהות ויאמרו - היאך יתכן מבט שכזה על עולמנו - שאין בו התנגדויות. הרי כל העולם כולו מלא בהתנגדויות, צא וראה - זוהי צורת הבריאה.

ואכן לכאורה תמיהתם ברורה, שכאמור אין לך דבר בעולמנו שאין לו התנגדויות. לדוגמא: אדם יוצא מביתו על מנת להגיע לדרשה בעיר קצת מרוחקת. לכאורה המטרה כל כך פשוטה, אולם כל אחד יודע כמה מורכבות יכולה להיכלל במהלך פשוט שכזה: על דרך כלל אין קו אוטובוס או רכבת ישיר ממקום למשנהו, על כן צריך להחליף מספר קווי תחבורה בדרך. פרט לכך ישנן בעיות הלכתיות ובעיות של דרך ארץ בשהיה בתוך התחבורה הציבורית. זאת בנוסף על הבעיות הרגילות בתנועה בכבישים כגון: תאונות, עבודות בכביש, שטפונות, פקקים וכדומה, והבעיות הבלתי צפויות בדרכים ובכלי הרכב, המעכבות גם רכבים פרטיים. לכאורה מערכת שלמה של התנגדויות. כל אחד יכול להוסיף בקלות עוד ועוד דוגמאות לרוב. אגב, גם בהפקת הספר הזה עצמו, נתקלנו בכמה וכמה התנגדויות בצורה של מניעות ועיכובים. כן הדבר בכל מהלכי החיים, המציאות היא שכל מה שתרצה לפעול תגלה מערכת של התנגדויות שעומדת בדרכך.

על כן נסביר ונאמר כי לא באנו לומר שישנו מציאות של עולם אחר, שהעולם הפנימי הוא מציאות של מקום אחר. אלא מציאות העולם היא מציאות אחת, ועל מציאות זו ישנם שני סוגי מבטים השונים בתכלית.

חיצונית הנפש מביטה על מציאות העולם כמקום של נפרדות. העולם מלא בישויות שונות ונפרדות עם תכליות ורצונות שונות ומגוונות הסותרות זו את זו. ממילא כל ישות פועלת על פי תכליתה ורצונותיה הפרטיים, והניגודים בין הישויות השונות גורמים להם להתנגד זה לזה, לעכב, לצמצם, לעצור, להגביל אלו את אלו.

לעומת זאת, פנימיות הנפש מביטה על אותו העולם כמקום של אחדות גמורה. העולם כולו הוא עולמו של אחד יחיד ומיוחד המובילו אל התכלית היחידה אשר ייעד לו בוראו. כל הנבראים כולם משמשים את אותה תכלית. גם אלו שלפי המבט החיצוני לכאורה נראים כ-'עוברי רצונו', מצד המבט הפנימי אף הם משמשים את בוראם במעשיהם להוביל את הבריאה כולה לתכלית אחת שיעד לה יוצרה.

לעולם ניתן יהיה להביט על כל מהלך, פעולה, מצב או תוצאה מבעד לאותן שתי התפיסות פנימי וחיצון. בעוד שההסתכלות החיצונית הטבעית שאיתה אנו חיים תופסת את הנפרדות, היא רואה את המלחמות מול המתנגדים והמעכבים, היא קולטת את ההתמודדויות עם המניעות והמחיצות, היא צופה בתמורות ומסיקה כי יש לפניה מנצח ומנוצח. לעומתה ההסתכלות הפנימית תופסת את אותו מהלך פעולה או תוצאה כמערכת אחדותית שלימה הפועלת בצורה מתואמת ומוסכמת בין כל הכוחות. מה שלכאורה נראה כהתנגדות, מניעות, עיכובים והגבלות אין בכך משום מלחמה כלל, אלא אלו הם חלקים מעצם ההיות של הדבר עצמו. זוהי צורת שילוב ומיזוג כל הגורמים המרכיבים את אותה מערכת. האיזון הנכון, המתוקן והמדויק מלכתחילה ולא בדיעבד בין כל הכוחות.

המבט הפנימי מבחין את המעכבים כחלק עצמי במערכת האחדותית

אחד מהביטויים השורשיים בחז"ל למבט הפנימי הוא מאמרם - מתחילה העולם היה מתפשט, עד שגער בעולמו ואמר לו די^[5]. הרי ברור שלא ניתן להגדיר את 'הגעה' הזו כמעכב מצד היצר הרע ח"ו, אלא זו עצם צורת היצירה שהעולם עומד מעוכב ואינו הולך ומתפשט. מתכונת הפנימיות של בורא העולם - 'היה העולם הולך מתפשט', ומתכונת ההלבשה שלו - 'גער בעולמו ואמר לו די'. הקב"ה בכבודו ובעצמו גער את גערותו, ובכך הציב גבול לבריאתו.

כל אדם נתקל בחייו לא מעט פעמים בכל מיני צורות של 'גער בעולמו ואמר לו די': מניעות, התנגדויות, עיכובים, הגבלות ועצירות. ניתן להסתכל על אותן מניעות ועיכובים בשני מבטים: המבט החיצוני הוא שבעצם לא היתה אמורה להיות התנגדות והייתי אמור להצליח להתפשט הלאה כמתוכנן וכרצוני, אלא שישנו איזשהו כוח שמתנגד אלי, מפריע לי ומגביל אותי. ישנן לכך מספר לשונות וכינויים השגורים בפי העם - כיצד לבטא את הכוח הזה שמעכב ועוצר בעדם מלהצליח בפעולתם: 'יצר הרע', 'סטרא אחרא', 'גלות' וכדומה. מאידך, המבט הפנימי אומר שמלכתחילה בכל דבר גנוזות בו גבולות ההתפשטות שלו. לפיכך, הסיבה שלא ניתן להמשיך ולהתפשט אין זה מחמת כוח התנגדות של מניעות ועיכובים, אלא הן הן עצם הגבולות הטבעיים של העסק בו האדם עוסק.

הביטחון הוא כניסת האדם למערכת חיים בתפיסה של המבט הפנימי בבחינת - 'שויתי הויה לנגדי תמיד'. במערכת זו כל התנגדות אינה מוגדרת כהתנגדות אלא היא נתפסת כחלק מהמערכת עצמה שנקראת 'שויתי', כחלק מ'השְׁתוּת', כחלק מהמערכת שמצורפת לאדם ואין בה כל התנגדות. כלומר, תפיסת ה-'שויתי' מביטה על חלק זה, שכביכול מתנגד, באופן שווה על שאר החלקים (ולא כחלק נפרד מהמערכת שמתנגד לה). זו תפיסת חיים שמסתכלת על כל המערכת ממבט עליון ואחדותי שנקרא - 'אור הבורא ית"ש'. ממבט של 'שויתי הויה לנגדי תמיד', והיינו שגם מה שנראה לכאורה כ-'נגדי', תמיד נשווה אותו כחלק השווה לשאר המערכת האחת ויחידה, שכל כולה על כל פרטיה מצורפים לאחד ואין בה שום כוח המתנגד.

ניתן דוגמא על מנת להמחיש את ההפרש וההבדל בין תפיסת הנפש החיצונית שקולטת התנגדויות, לבין תפיסת הנפש הפנימית שבה ההתנגדויות נקלטות כמהלך טבעי עצמי בסדר הבריאה. כאשר בתיה בת פרעה ראתה את תיבת משה רבנו, היא הגישה את ידה על מנת למשוש אותו מהמים, וכדברי חז"ל נעשה נס והתפשטה ידה אמות רבות. אולם כל אדם שפושט ומגיש את ידו לפניו, והיד אינה הולכת ומתארכת ומתפשטת כידה של בת פרעה, ודאי שהוא אינו תופס זאת כהתנגדות אליו, אלא הוא מכיר בכך שלידו יש גבול טבעי אותו גזר הבורא ית"ש. לעומת זאת אדם שרוצה לפשוט את ידו, ובאותה העת קם מנגד אדם אחר ודוחף ועוצר את ההתפשטות מהצד השני ולא מניח לו לפשוט את ידו. כאן, על פי התפיסה החיצונית (והאמיתית), זה נקלט בנפש כהתנגדות. פלוני מתנגד אלי ולא רוצה להניח לי לפשוט את ידי. אולם מצד שני כאשר אדם חי בתפיסה פנימית ועמוקה שכל כוחותיו קיימים ושום דבר לא יכול להתנגד אליו, אזי כל מה שבחיצוניות נתפס כהתנגדות אצלו נתפסת כחלק מסדר הדברים, כהתנהלות מתוכננת מלכתחילה. וגם התנגדות זו מצד זולתו, היא היא רצונו ית' - שכעת תתפשט ידו עד כאן ולא יותר.

מבט חיצוני - בחירה, מבט פנימי - ביטחון

לאחר שאדם הכיר, בחן, השכיל והבין היטב את עניינם של שני סוגי ההסתכלויות הללו במעמקי תפיסת הדעת ולאחר מכן במעמקי תפיסת הנפש בחוש בפועל ממש, הוא נעמד מול מערכות שנקראות - 'ידיעה ובחירה' - השתדלות וביטחון. הן הבחירה וההשתדלות והן הידיעה והביטחון אלו שתי צורות מהלכי חיים הנגזרים מנקודת המבט ממנה צופה האדם על העולם.

המבט החיצוני מוליד מהלך חיים שמהותו בחירה - תארנו באורך כי המבט על העולם מחיצוניות הנפש מבחין בהמון סוגי התנגדויות ועיכובים המובילים להפסדים ויסורים למיניהם. גם הזכרנו שהאדם תולה זאת ביסורי הגלות, בכוחות הסטרא אחרא ומידת הדין הרוחנית המקטרגת עליו ומעמידה משטינים המתנגדים לו. העילה לקיטרוגים עליו מצד מדת הדין נעוצה בחטאים ובזדונות עליהם הוא עבר. חיצוניות הנפש מונחת בתפיסה שקיימת בחירה, וכל גורל האדם נעוץ בבחירתו - אם לטוב אם למוטב. עד כמה שהאדם חושב וחש בחיצוניות נפשו שמצבו תלוי בו - בבחירתו ובהשתדלותו, ממילא הוא סבור ומרגיש שההתנגדויות למיניהם הן תוצאות של טעויות ושגיאות בבחירה שאינה ראויה. כי כל מציאותו של חטא נעוצה בכך שיש לאדם בחירה, והוא כביכול יכול לבחור לעבור על רצונו של קונו, ח"ו.

כאשר יעקב אבינו חזר מארם ונתבשר ע"י המלאכים כי עשיו הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו, נאמר על כך - 'ויירא יעקב מאד ויצר לו'^[6]. הוא הרי הקדים והתפלל על כך עוד בטרם עוזבו את ארץ ישראל בצאתו לארם - 'ושבתי בשלום אל בית אבי'. ואף שהקב"ה בישרו בירושת הארץ והבטיח לשומרו, מכל מקום הוא ירא וחרד. והסבירו חז"ל שחששו נבע

מכך שסבר - 'שמה יגרום החטא'. כלומר, יעקב אבינו חשש שמה איבד את ההבטחות שהובטחו לו מחמת חטאם שלו או של בני ביתו התלויים בצוארו. והחטא יתלבש ויפיע בצורה של מתנגדים כעשו וחבר מרעיו, שעלולים לבטל את מציאותו של יעקב וזרעו, חס ושלום^[7].

המבט הפנימי מוליד מהלך חיים שמהותו ביטחון - המבט פנימי על החיים יתכן רק באדם שניתק את עצמו מחיצוניות העולם, עמל לגלות את פנימיות נפשו ולהרחיבה. אדם שכזה חיי כסדר בתוך עולמו הפנימי ורק לעיתים יוצא אל חיצוניותו לפעול שם, ומשם חוזר לפנים. עד כמה שהבנו כי המבט הפנימי רואה את העולם בתפיסה אחדותית שהכל כולל הכל נעשה ויעשה אך ורק על פי רצונו ית"ש, ואין מי שיכול לעכב בעדו או לעשות הפך רצונו. הרי שהעולם הוא מערכת אחת שאין בה מלחמות ותמורות, הכל מונהג מכוחו יתעלה בלא כל התנגדויות. לפיכך, לפי רמת עומק התפיסה הפנימית שלו כך מתבהר, מתברר ומתחדד בנפשו כוח של ביטחון גמור שמה שנגזר מאיתו ית"ש הוא שיהיה, ומה שלא נגזר לא יתקיים.

שתי תפיסות החיים הללו מוגדרות בלשון חז"ל כך - 'הכל צפוי - והרשות נתונה'^[8]. מצד התפיסה ש-ה'רשות נתונה', הרי שישנה בחירה והכל מוכתב מבחירת האדם, לפיכך מונחת האפשרות שיהיו התנגדויות. כמבואר ביסוד שמיסד אור החיים הקדוש בפירושו המפורסם על דבר אחי יוסף - "לכו ונהרגו ונשלכו באחד הברות"^[9], שישנו חילוק בין אדם לבעלי חיים - שבעלי חיים לא יכולים להתנגד לאדם, ואילו אדם יכול להתנגד לאדם. זוהי התפיסה והמבט מצד הרובד החיצוני שבנפש, ומצד כך זו האמת ביחס לרובד הזה. אולם תפיסת מעמקי הנפש, המבט העליון יותר אומר - 'הכל צפוי'! ההנהגה היא 'הנהגת הידיעה'. ואם כן - אין שום כוח שיכול להתנגד! גם אדם לא יכול להתנגד לאדם. ואף שהעין החיצונית רואה שכביכול האחים מתנגדים ליוסף, אולם מצד התפיסה ש-ה'הכל צפוי', עד כמה שפעולתם של האחים צפויה מראש, הרי שהיא אינה התנגדות אלא זהו חלק מעצם המבנה, זהו עוד אופן ופרט השווה לשאר פרטי המהלך הכללי הצפוי וידוע למנהיג הבריה. כפי שאמר יוסף בתוכחתו - 'אתם חשבתם עלי רעה, אלוקים חשבה לטובה וגו' להחיות עם רב'^[10].

חשוב לנו להבהיר ולהזהיר, שהאף אמנם כי פעמים רבות מתבטאים על החיצוניות כשקר, אולם כאן אין בכוונתנו לומר שהמבט חיצוני הוא שקרי. בנידון זה שני המבטים הן הפנימי והן החיצוני הם מבטי אמת. כל דבר בעולם מורכב מפנים וחיצון, ובחיצון יש בו אמת ממש כמו שבפנים יש בו אמת. המבט החיצוני והפנימי אלו הן שני הסתכלויות שונות כיצד לתפוס את מערכת הבריאה.

הביטחון הוא חיים בתפיסת נפש עמוקה שאין בעולם התנגדויות

מהלך דברינו עד כה אינו עוסק בעבודה על מידת הביטחון, כי טרם שנעסוק בכך אנחנו רוצים ראשית להעמיד הגדרה עמוקה, מדויקת וברורה מהו ביטחון. אנו מתכוונים לשלול את התפיסה הפשוטה והשיטתית שהביטחון הוא מה שאדם בוטח שפעולתו תצליח או ישועתו תגיע מעצמה או שרצונו יופק. כי כל אלו הן רק תולדות הביטחון, אך אין זה עצם הביטחון עצמו. מקומו של הביטחון נמצא בפנימיות הנפש, ששם אין התנגדויות. לכך, עצם כניסת האדם אל פנימיותו, אל מעמקי נפשו, אלו הם חיי ביטחון. הביטחון היא עצם הימצאותו של האדם במקום, בזמן ובתפיסת נפש עמוקה שאין בהם מעכבים, מלחמות ותמורות.

צריך להבין שהנידון בביטחון אינו סובב סביב נקודה אחת פרטית שנקראת 'כוח הביטחון שבנפש' כאחד ממכלול כוחות הנפש. הגישה הפשוטה הרווחת אצל יהודים יקרים שמתעוררים לחשיבות העניין לעבוד על תיקון והעמדת מידת הביטחון בנפשם הינה: תחילה מתיישבים מול ספר 'חובות הלבבות' חוזרים ומשננים את שער הביטחון, ולאחר מכן מתחילים להתבונן ולדבר עם הקב"ה. "השם יתברך - אני מאמין שגזרת עלי בראש השנה כמה פרנסה תהיה לי השנה, ואם כן זה לא משנה אם אלך לעבוד או אשב כאן בבית ואבטח שפרנסתי תגיע אלי מאליה, בכל מקרה מה שנגזר עלי הוא מה שיהיה. אם אלך לעבוד לא תרבה פרנסתי מעבר למה שנגזר עלי, ואם לא אלך לא תמעט מכדי מה שנגזר ונחתך, נזכר נכתב ונחתם לי די פרנסתי בראש השנה. על כן, אני בוחר להישאר בבית ולבטוח חלף יציאה לעבודה." "

אמנם נכון שגישה זו אמת היא, אולם גישה זו אינה נוגעת בעצם שורש כוח הביטחון עצמו, אלא זו התעסקות עם פירות כוח הביטחון, עם הפועל יוצא הנובע מהביטחון. זוהי עבודה ישירה עם כוח הביטחון ככוח פרטי אחד ממכלול כוחות הנפש. אין זו גישה עבודה כוללת, יסודית, שורשית ונכונה בעבודה על ביטחון. האף אמנם שבנקודות מסוימות ודאי שראוי ונכון שהאדם יתעסק עם כוח הביטחון כשלעצמו, אבל האופן הכללי והרחב של העבודה על הביטחון שונה לגמרי.

העומק של תפיסת הביטחון פרוס על כל תפיסת החיים, ביטחון הוא יציאה מתפיסת חיים חיצונית שיש בה התנגדויות לתפיסת חיים הפוכה, לחיים ממבט של פנימיות שבצמם אין שום דבר שיכול להתנגד. לא מדובר בנקודות פרטיות: פרט של ביטחון, פרט של אמונה, פרט של ואהבת לרעך כמוך, אלא יש כאן שורש יסודי אחד - תפיסה שאין שום כוח שיכול להתנגד, וממילא מיסוד כללי ושורשי זה, נובעים ומסתעפים כמה וכמה נידונים.

הביטחון הוא צירוף הנפש לכוחו של הקב"ה - שהוא הכוח היחיד שאין לו התנגדות

ננסה להסביר היאך ניתן להגיע לאותו מקום ותפיסת נפש שאין בה מעכבים. הרי כל מציאותו של האדם שהוא מוקף מעכבים: מהמעכב הכי תחתון - מצד חולשת החומר של גופו הגשמי. דרך מעכבים בצורת בני אדם סביבו מתנגדים אליו. עד לגדולים והקשים שבמעכבים - הם המעכבים הרוחניים למיניהם.

הכוח היחיד בעולם שיש לו אפשרות שאף אחד לא יוכל להתנגד אליו הוא - הקב"ה לבדו. פרט לבורא עולם, לכל מציאות נבראת והאדם בראשם יש להם מתנגדים.

הגדרת הביטחון הבסיסית הפשוטה והמוכרת לכל היא שאנו בוטחים בבורא העולם. זוהי הגדרה נכונה ואמיתית שהרי הקב"ה הוא כל יכול, לכן אנו בוטחים בו שהוא יכול להשלים לנו את כל חסרונותינו ולספק את כל צרכינו. אולם עומק הכוח של ביטחון בבורא עולם עניינו, שאנו בוטחים במי שאין שום כוח שיכול להתנגד אליו, זוהי המהות של הביטחון.

הגדרנו כי מערכת הביטחון הפנימית בנפש עניינה - כניסה לתפיסת עולם שאין בו התנגדויות כלל. ואם כן, פשוט וברור הדבר שמציאות הבריאה בה אנו חיים ודאי אינה עונה על הגדרה זו, היות ועולמנו מלא בהתנגדויות מזן אל זן, מכל כיוון וצד. ישנה רק מציאות אחת בלבד שאין בה שום התנגדות - זהו כמובן האל האחד יחיד ומיוחד ית"ש. הדרך היחידה בה האדם יכול להגיע לתפיסת עולם שאין בו התנגדויות היא - לצרף את עצם ההויה שלו, את השורש הראשון של הנפש, את עצמות הנפש, אל הבורא ית"ש.

נבאר זאת על פי מאמר חז"ל שדרשו את לשון המקרא 'משה - איש האלקים', חציו ולמעלה אלקים, חציו ומטה איש. בהקשר לנידון בו אנו עוסקים, 'חציו ומעלה אלקים', פרושו של דבר - שמצד פנימיות הנפש משה רבינו חי באותו עולם שאין בו התנגדויות. ומאידך, 'חציו ומטה איש' הוא חיצוניות הנפש שבה משה רבינו נתקל בלא מעט התנגדויות: פרעה, איש מצרי, דתן ואבירם, מדין, חרטומים, ערב רב, עמלק, אדום, עמון ומואב, סיחון, עוג ועוד. משה רבינו חי בשני עולמות שונים לגמרי: עולם עליון בו אין התנגדות כלל, ועולם תחתון בו כביכול הוא כשאר האדם שחי במציאות עולמנו הרווי במתנגדים.

שני מערכות החיים הללו קיימות בכל אדם. כאשר כל המערכות הפנימיות מיוסדות על התפיסה שאין התנגדות, וכל המערכות החיצוניות מיוסדות על התפיסה שקיימת התנגדות.

לפיכך נבין את נקודת העומק הבאה. בפשטות כיוון שלאדם יש מעכבים ומניעות והוא לא יכול לבטוח בעצמו, לכן הוא בוטח בקב"ה שאין מי שיעכב על ידו.

לדוגמא: אישה צריכה שידוך. היא יודעת שאם תצטרך למצוא את בן זוגה בכוחות עצמה, הרי יש לכך מעכבים רבים. היא לא יודעת בדיוק להגדיר מיהו הבחור המתאים לה, היא לא יכולה לבדוק כראוי אם שידוך שהציעו לה הוא אכן ראוי ומתאים. וגם כאשר ימצא מישהו שנראה לה ממש מתאים, יכול להיות שהוא לא ירצה, או אולי הקרובים שלו יעכבו את השידוך, או אולי העניינים הכספיים לא יסתדרו, או שבבירורים שיעשו עליה יתגלה משהו שיגרום להם לבטל את ההתקשרות וכו' כידוע וכמפורסם לכל. לכן היא מתחילה לגלות ביטחון בבורא עולם - כל יכול, שיזמן לה את השידוך המושלם, ושהכל יסתדר על הצד הטוב ביותר. ואכן כאשר בטחה כן היה, זכתה ונשאה לזיווג ההגון לה.

התפיסה הפשוטה היא שבחורה זו כביכול קבלה מכוח הביטחון - זיווג. אולם הזיווג הוא רק הפירות של הביטחון. ברם, מבחינת כוחות נפש, בחורה זו קבלה מהקב"ה כוח שאין לו התנגדות! וזוהי בדיוק ההגדרה של ביטחון בבורא עולם.

נתבונן בדוגמא נוספת. כל אדם שמנסה לחיות חיים שמתנהלים כסידרם מבין כי הוא זקוק לפרנסה. אולם שתי דרכים עומדות בפני האדם: האחת לצאת לעבוד כהשתדלות להשיג את פרנסתו או מאידך לבטוח בקב"ה שיזמן לו טרפו עד לפיו. לפיכך השאלה - מי מבין שתי הדרכים הללו קלה יותר ליישום, מעסיקה את כולנו. רוב האנשים הגיעו למסקנה שיותר קל לעבוד על פרנסה. אולם ישנם קצת בני אדם ברי דעת והם מבינים שיותר נכון, ראוי וקל לעבוד על ביטחון, אזי הם בוטחים בקב"ה שיזמן להם פרנסתם. ואכן בטחונם בקב"ה עומד להם, והוא מזמן להם כל צורכם וסיפוקם.

התפיסה החיצונית סוברת שהביטחון בהקב"ה שימציא לו כל צרכיו, הוא זה שיזמן את פרנסתו עד לביתו. אך צריך להבין כי אין זו הגדרת עצם הביטחון, אלא הפרנסה שהגיעה היא תולדת הביטחון.

ביטחון עניינו - כאשר אדם בטוח בדבר מה שהוא בודאי יגיע, אזי עומק הביטחון הוא שהנפש שלו מצורפת ומחוברת לכוח שאין בו שום התנגדות. כוח כזה שאין לו מתנגדים אינו בנמצא בגדרי הבריאה, כמאמר חז"ל במדרש^[11] שכאשר נועץ הקב"ה במלאכים אם לברוא אדם היו שסנגרו והיו שקטרגו - "שלום (מלאך הממונה על השלום) אמר - אל יברא - שכולו

מחלוקת' , כל מציאות האדם שיש לו התנגדויות, מחלוקות ומלחמות. הכוח היחיד שאין אליו כל התנגדות הוא בורא העולם. לפיכך כאשר אדם בוטח בבורא עולם הוא בעצם מצרף את עצמו להיותה שאין אליה שום התנגדות.

עצם צירוף הנפש לקב"ה נותן לאדם כוח שאין לו התנגדות, וממילא אין מעכב שפרנסתו תגיע עד לביתו ללא כל השתדלות. כן היה שכל איש מישראל יוצא מצרים, היו מצורפים לקב"ה בביטחון שמזונם יגיע אליהם כל אחד לפי חלקו, חרף כביכול ההתנגדות הטבעית להימצאותם בארץ מדבר. זהו המן שאכלו אבותינו במדבר, שכל כולו היה ביטחון.

מהות הביטחון - מנוחת נפש הבוטח

בעל חובות הלבבות^[12] מגדיר את הביטחון כך: 'מהות הביטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו'.

אדם יכול להימצא במצב של מנוחת נפש רק כאשר אין שום התנגדות אליו. כל זמן שאדם שרוי במצב של מלחמה אין לו מנוחת נפש. כשם שבני ישראל נכנסו לארץ, תחילה היו שבע שנים שכיבשו ושבע שנים שחילקו רק לאחר מכן הם הגיעו למצב של מנוחה ונחלה.

הגדרה זו היא ביטוי נוסף לשורש ויסוד המושג ביטחון. לשורש זה יש עוד התפרטות לענפים ופירות נוספים, אך שורש הביטחון הוא מנוחת נפש הבוטח. מנוחת הבוטח היינו אדם שנמצא בתפיסה שאין מלחמות והתנגדויות הוא חי בעולם שכולו מנוחה.

מי שקורא את דברי חובות הלבבות בשטחיות סבור, שכאשר אדם סמוך ובטוח שכל מחסורו יושלם לו - הוא שרוי במנוחת הנפש. אך לא זוהי עומק ההגדרה שמונחת בדבריו, אלא מהות הביטחון היא אדם שחי בתפיסת עולם שכל כולה מנוחת הנפש.

נחמד את ההגדרה היסודית הזו: שבת קודש נקראת נקראת יום מנוחה. בגדרי המנוחה בשבת נאמר שאדם צריך להרגיש כביכול כל מלאכתו כבר עשויה^[13]. כל אחד צריך לראות שכביכול כל ענייניו, עסקיו ופעולותיו מושלמים ואינם חסרים כלום, כך תהיה מנוחת נפשו בשבת שלמה. כלומר, חז"ל לא ציוו לאדם שיהיה שלו ורגוע, סמוך ובטוח שאם ינוח כראוי בשבת, יושלמו לו כל חסרונותיו לאחר מכן בששת ימי המעשה. אלא חז"ל הגדירו שאדם צריך להביא את נפשו לתנוחת מנוחת נפש עצומה כזו שכביכול יש לו כל, הוא כבר קיבל את השלמת כל חסרונותיו, ונתר לו רק לנוח^[14].

כשם שלעניין מנוחת הנפש בשבת ישנן שתי סוגי מנוחות: א. מנוחה כיוון שאני בטוח שיושלם חסרוני אחר השבת. ב. מנוחה מתוך תפיסה שכבר עכשיו בשבת יש לי כל. כך גם לעניין הגדרת בעל חובות הלבבות שמהות הביטחון היא מנוחת נפש הבוטח, קיימות אותן שתי סוגי מנוחות: א. מנוחה מחמת שאדם בוטח שכל חסרונותיו יושלמו, כל צרכיו יסופקו וכל רצונותיו יתמלאו לו. ב. ביטחון מחמת שאדם תופס שכבר עכשיו יש לו כל, הוא שלם מכל חסרון צורך או רצון. אלו הן שתי מהלכים שונים לגמרי במהלכי הביטחון, שעוד נדון בהם בהרחבה בפרק הבא בס"ד^[15].

מכל מקום, כאשר לבו של האדם בוטח בקב"ה שיעשה הטוב והנכון לו. דהיינו, שרק אם הדבר אליו הוא כוסף טוב לו הוא יקבל, ואם לאו הוא לא יקבל. ביטחון זה מעניק לנפש מנוחה מהסיבה שאותו הבוטח יוצא מתפיסת עולם הנפרדות ונכנס לעולמו של הקב"ה, עולם שאין בו מלחמות והתנגדויות. נבאר, אדם החש כי הוא מאוד רוצה דבר מה, ואין לו את הביטחון שאם נגזר עליו לטובתו שיהיה לו הוא ודאי יקבל את הדבר, אזי כאשר הוא מזהה מתנגדים שעלולים לעכב אותו מלקבל את חשקת לבו, הוא נלחם בהם. לעומת זאת, בעל הביטחון כבר לא מרגיש צורך להתמודד ולהלחם, הוא לא רואה מתחרים, יש מספיק לכולם. הקב"ה קוצב ושולח לכל אחד את מנתו הראויה לו, ואף אחד לא יכול להרבות בהשתדלותו, ולא להחסיר בהעדרה, ממש כמו שהונהג באוכלי המן במדבר - יומדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר^[16]. זה שאחרים גם רוצים לקבל ומתמודדים על כך, לא מעלה ולא מוריד ביחס אליו. אם רמת הביטחון שלו גבוהה מאוד, הוא גם יעזור לאלו שכביכול מתמודדים על אותו הדבר מתוך ביטחון שאין זה גורע מחלקו כמלא הנימה. הביטחון, תפיסת הנפש של העדר התנגדויות ומלחמות ומנוחת הנפש סועדים ומסייעים זה לזה, הולכים ומחזקים זה את זה.

חיי ביטחון סותרים את כוח השנאה

נקודת נידון נוספת העולה מעסקנו בתפיסה הפנימית ובכניסת האדם למערכת כללית של חיי ביטחון - שלא תיתכן מציאות שאדם חי חיי ביטחון והוא גם שונא אנשים. יש מי שיתן לכך הסבר חיצוני - שכיוון שהרמב"ן הגדיר כי - האמונה היא הכח והביטחון הוא הפועל, לכן בכל פעם שמישהו פועל כנגדי עוולה, אני צריך להאמין שזה מגיע לי מאת הקב"ה, ואותו אחד שפגע בי הוא רק שליחו של בורא העולם לפרוע ממני את חובי, ולכן אין ראוי לכעוס ולשנוא את אותו פלוני. האף אמנם

שודאי הגדרה זו אמיתית ונכונה, אך אנו נתייחס לסתירה בין ביטחון לשנאת בני אדם מכיוון שונה.

כאמור, ביטחון עניינו לחיות חיים שאין בהם התנגדויות, ואשר על כן לא שייך להיות גם בוטח וגם שונא בני אדם. ואף שבחיצוניות ניתן היה לסבור שאין קשר בין ביטחון לשנאת אנשים, שהרי ביטחון הוא ביחס של בין אדם למקום, ואילו שנאה היא יחס בין אדם לחבירו, ואילו הן שני סוגי יחס שונים שאין לקשר ולדמות ביניהם. אך כאשר מבינים ומרגישים בעומק את המהות הפנימית של הביטחון, שהבוטח הוא אדם שחיי חיים שאין בהם כל התנגדות. אזי כבר מובן שאם אדם שונא מישהו, זו הוראה ברורה שאין לו ביטחון אמתי. ואם יש לו ביטחון אמיתי, לא תתכן התנגדות בצורה ובלבוש של שנאה לאנשים.

נצטוונו בתורה "לא תקם ולא תטר את בני עמך - ואהבת לרעך כמוך - אני הויה"^[17]. המקור העמוק ממנו נובע הקיום של מצוות 'ואהבת לרעך כמוך', הוא מסיום הפסוק - "אני הויה". הן הם הדברים שבארנו, שמציאות האהבה והעדר השנאה לזולת נובעים דווקא מאותו מקום בנפש שמצורף לקב"ה. מהתפיסה וההכרה הפנימית שהוא ית"ש עשה עושה ויעשה לכל המעשים, ואין מציאות של פעולה מכוחו של גורם אחר מלבדו, ואין מי שמתנגד אליו ית". אשר על כן, כל נקודה שנתפסת בחיצוניות כהתנגדות, אדם שצירף את נפשו לבורא ית"ש - לא תופס אותה כהתנגדות אלא כחלק מהמבנה העשוי כך מלכתחילה. כל דבר שבה כביכול להתנגד אליו אינו נתפס כהתנגדות, אלא זה נקלט בנפשו כסדרו של עולם מתחילת בריאתו - זהו טבעו. ואם כן, תפיסה פנימית זו היא המקור והשורש להעדר של שנאה כלפי כל אדם ונברא.

כל מערכת המצוות בין אדם לחבירו בנויה על עיקרון אחד - התנגדות! אילו לא היתה התנגדות בין בני האדם, אזי לא היה שייך לצוות על עבודה של בין אדם לחבירו. אדם הראשון נברא בתפיסה ובטבע שאין שום דבר המתנגד אליו, ולכן הוא לא היה שייך למצוות של בין אדם לחבירו. אולם מאחר שחטא ונתגרש מתפיסת האחדות לתפיסה שיש מתנגדים, ועד כמה שתפיסה חיצונית זו היא נחלתם של בניו - להתנגד האחד לשני. על עצם התנגדות זו חל הציווי של - "ואהבת לרעך כמוך". על מנת לפשר ולהשלים, למזג ולאחד בין המתנגדים ולסלק את הנפרדות שהולידה את השנאה. ולהפך, ככל שאדם נתקן, מתקרב ומתעלה למדרגת אדם הראשון קודם החטא, ה-'ואהבת לרעך כמוך' נעשה ממילא מחוק טבעו.

התורה מגדירה את יצירת האשה - "אעשה לו עזר כנגדו". התפיסה החיצונית (שאמת היא כאמור) מבארת - 'זכה - עזר, לא זכה - כנגדו להלחם'^[18]. לעומת זאת על פי התפיסה הפנימית שבארנו, "עזר כנגדו" מתפרש כך שההתנגדות היא חלק מהעזר, היא חלק מצורת סדר הדבר מעצם יצירתו. ועד כמה שכלל שום דבר לא מתנגד אליו, ובפרט האשה - הרי ודאי שממילא אין כל מניעה שאני אוהב אותה בכל מצב בלא הפרש בין זמן ה-'עזר' לבין זמן ה-'מנגדותו'.

הביטחון הוא חיים בתפיסתו של אדם הראשון קודם החטא

הסבא מנובהרדוק עסק רבות במדרגת הביטחון, מתוך כתבי תלמידיו מתבררת ועולה ההגדרה כי - חיי ביטחון אלו הן חיים בתפיסת אדם הראשון קודם החטא. נדגיש כי הגדרה זו הינה אור גדול לבוא בשערי המושג והנידון בכללו שנקרא ביטחון. נבאר מהיכן נבעה הגדרה זו.

לשון המדרש - 'זמן היה לו לאדם הראשון שיכנס לגן עדן, שנאמר: "ויניחהו בגן עדן", וזמן היה לו שיצא משם, שנאמר: "ויגרש את האדם"^[19]. כמובן ש-'להיכנס לגן עדן' זהו סדר הבריאה הרגיל, לשם כך נברא האדם. לעומת זאת, ה-'לצאת מגן עדן' זוהי תולדת חטאו.

מבואר בחז"ל שקודם החטא לא היתה לאדם הראשון חובת השתדלות, אלא - 'מיסב בגן עדן, מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין'^[20]. אולם אחר שחטא נקנסה עליו ההשתדלות כמפורש בתורה - "בזעת אפך תאכל לחם"^[21]. ההפרש בין המצבים נעוץ בכוח שטרם חטאו, בבחינת מקום הוא היה מצוי בתוך גן עדן, ובבחינת נפש הוא היה במדרגת ביטחון. אולם לאחר חטאו נתגרש מגן עדן, ובנפשו הוא התגרש מתפיסת הביטחון, ונפל למדרגת חוסר ביטחון, וממילא נעשה מחוייב בהשתדלות.

טרם שחטא אדם הראשון לא היו שום מניעות ומעכבים במערכת החיים שלו, לפיכך הוא יכל לבטוח. אך מאחר וחטא, נוצר מצב של 'שמה יגרום החטא', תולדת החטא היא: מעכבים, התנגדויות, מניעות וכו', "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חייך. וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה. בזעת אפך תאכל לחם"^[22]. ממילא הוא כבר לא יכול לבטוח בשום דבר.

התפיסה החיצונית הינה תולדת חטאי האדם שמחדשים מציאות של כוחות המתנגדים אליו

הקשר בין שתי ההגדרות: שחיי ביטחון הם חיים בעולם שאין בו התנגדות ובתפיסת אדם הראשון קודם החטא מוכרח. שהרי

לא תיתכן מציאות כזו של מערכת שאין בה כוח המתנגד אלא אך ורק בעולם שאין בו חטא, היות שמציאות החטא עצמו הוא הוא תפיסת ההתנגדות לאדם.

נבאר, כאשר אדם עבר על איסור תורה בפועל ח"ו, לדוגמא: אכל מאכלות אסורות, עשה מלאכות בשבתות וימים טובים וכדומ' רח"ל. מעבר לכך שכיוון שחטא ידונו ויענישו אותו בשמים, עצם החטא עצמו מטה את האדם לתפיסת נפש שונה. החטא עצמו הוא זה שמתנגד לאדם, ואזי האדם קונה לעצמו תפיסה שיש מי שמתנגד אליו. נמצא שהעבירה שהוא עבר, מעבירה אותו מעולם אחד לעולם שונה לחלוטין. היא עוקרת את האדם מתפיסת עולם שבו הוא חי ללא שום התנגדות, והיא מכניסה אותו לתפיסת עולם שיש בו כוחות המתנגדים אליו.

ידוע המעשה בתלמוד ^[23] שראה התנא תלמיד המפחד - אמר לו - חוטא אתה - שהרי נאמר - 'פחדו בציון חטאים' ^[24]. מעשה זה מלמד שהפחד שאדם חש הוא תולדת חטאיו. הסיבה לכך, שכאשר אדם פוגש בכוחות ובדברים הבאים לסייע לו, הוא מתעודד ושמח, הוא חש ביטחון ואהדה. ולהפך, כאשר אדם רואה שכל מיני כוחות באים להתנגד אליו ולעכב בעדו, הוא מפחד מהם שמה יכריעו אותו.

יש שיסבירו את העניין בצורת ביטוי חיצונית ויאמרו - שכאשר אדם חטא מיד נברא מלאך חבלה. אותן מלאכי חבלה הנבראים מהעברות שהאדם פעל סובבים אותו והם הם המתנכלים ומתנגדים אליו. ואף שאין עין האדם יכולה לראות את אותם המחבלים, אך הם אלו שבפועל חוסמים, מפרעים, מפסידים, מעכבים ומזיקים אותו. אמנם דברים אלו נכונים ואמיתיים, אך צריך להבין מהי המהות העמוקה שנוצרת מחמת החטא. אותן מלאכי חבלה מחדשים ויוצרים לאדם תפיסת חיים שיש מי שיכול להתנגד אליו, ומכוח אותה תפיסה משתלשל אל הפועל הגמור כל מיני אופנים של התנגדויות. נמצא ששורש הכוח שמתנגד לאדם ומוליד בו פחדים - הוא החטא!

כידוע ישנם אנשים שסובלים סבל נפשי חמור מחרדות ופחדים. אדם כזה יכול ללכת ברחוב ולהרגיש פחד, מחמת שהוא כבר שבו בתפיסה שכל הזמן יש מי שרוצה להתנגד אליו. כאשר הוא נגש לקבל טיפול, מאבחנים את הבעיה כחיסרון בביטחון עצמי. על כן, מיעצים להם לשהות בסביבה נוחה, מעניקים להם רקע תומך וכו' עוד עצות שונות ומגוונות מהן יותר אמיתיות ומהן פחות.

שני תפיסות הנפש: הפנימית והחיצונית - אמת

חשוב לנו לחזור ולהבהיר, שעל אף שהסברנו והראינו כי קיימות שני תפיסות שונות החלוקות זו מזו: חיצונית בבחינת 'פחדו בציון חטאים' ותפיסת ביטחון פנימית. אך לא באנו לשלול את התפיסה החיצונית ולומר כי שקר היא, ורק התפיסה הפנימית אמת. אלא שני התפיסות אמת! אלו הן שני חלקים ממשיים מציאותיים הקיימים באופן גמור בנפש - זו בחיצונית וזו בפנימיות.

נבאר בלשון לימודים, ליעקב אבינו היו שני שמות: יעקב וישראל. יעקב על שם - 'ידו אחזת בעקב עשו', וישראל על שם - 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל' ^[25]. כלומר, בשונה מאברהם אבינו, שלאחר שהקב"ה שינה את שמו מ-'אברם' והוסיף לו את ה' בשמו וקראו 'אברהם'. מכאן ולהבא פקע ממנו שמו הקודם 'אברם'. כמו שאמרו חז"ל: כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ^[26]. לעומת זאת ביעקב אבינו אין הדבר כן, אלא גם לאחר שיעקב נתברך וניתן לו שם ישראל, לא פקע ממנו שמו הקודם. הסיבה העמוקה לכך, היא שהגם שנתחדשה מדרגה עליונה ופנימית יותר שנקראת ישראל, המהלך הקודם בבחינת יעקב לא הופקע, אלא הוא נשאר ונעשה לבחינת חיצונית הנפש.

שם יעקב זוהי מדרגת עקב, בבחינת המצוות שאדם דש בעקביו, ממילא ישנה בחינה של יעקב שחשש שמה גרם החטא, הבחנה של 'פחדו בציון חטאים'. לעומת זאת שם ישראל - הרי הוא נלחם בַּשָּׂרָה של עשו ונצחו, והמלאך הודה לו על הברכות בעל כרחו, ממילא כבר התבטלה ההתנגדות, אין חטא ואין מי שישטין ויתנגד.

נמצא, כי יעקב וישראל אלו הן שני מדרגות בנפש האדם: יעקב בחיצונית וישראל בפנימיות. והאדם בעבודתו נע ברצוא ושוב בין שני המדרגות הללו. אדם שרוב זמנו שרוי בתפיסה החיצונית של יעקב, הרי שכל ימיו שטנו של עשו עומד עליו, מקטרג, נלחם ומתנגד אליו. לפיכך שגור בפיו בכל עת הלשונות שהוא חש שהיצר הרע והסיטרא אחרא מתגרים בו, מעכבים ומכשילים אותו. לעומת זאת, אדם שמתעלה למדרגת ישראל, הוא זך מחטא, הוא נלחם וניצח את הסיטרא אחרא וסלקו. כעת כבר לא נכון לומר על דבר שנראה כביכול שכשל או לא צלח שזה מחמת התנגדות יצר הרע וחילותיו, אלא כאן התפיסה היא שכך הם הדברים מלכתחילה, אין כאן לא עכבה ולא כשלון. אלא כך ארע, כי כך צריך להיות.

בראשית הבריאה האדם והעולם נוצרו בישרות ובתיקון - 'האלוקים עשה את האדם ישר'. אולם כיוון ש-'זהמה בקשו חשבונות רבים', ואדם הראשון חידש את החטא, לכן נפלנו למדרגת העקב שהיא בחינת יעקב. לפיכך, דמותו של יעקב

אבינו - איש תם, שהוא מעין דמותו של אדם הראשון, חקוקה בכיסא הכבוד כאות לתיקון על חטאו של אדם הראשון. והתיקון הוא עליה למדרגת תמימות וישרות, למדרגת ישראל - 'ישר-אל', שהיא בחינה של מעין גילוי של הישרות העליונה שקדמה לחטא. ואם כן, האדם לעולם בתנועה בין שני המדרגות: מחד 'ויאבק איש עימו - ויגע בכף ירכו', הרי שהשטן יכול לפגוע במדרגת העקב, ברגלים, בעבירות שאדם דש בעקביו. ומאידך - 'שרית עם אנשים ועם אלוקים ותוכל', במדרגה העליונה כבר אין שטן המשטין, אין התנגדות, ממילא זהו התיקון שמחדש את תפיסת הביטחון הפנימית. ואכן, כעת עיקר שמנו הוא על שם ישראל - בני ישראל.

הטעיית הביטחון העצמי - האדם סבור וחש שאין כוח המתנגד אליו

ההגדרה שנקראת 'ביטחון עצמי' יסודה בטעות, שהרי ממבט של יהדות - כל אדם שבטח בעצמו באופן המוחלט והגמור של המובן, זה מחמת שלפי תפיסתו כוחו הוא כוח עצמי - שאינו מקבל כוחו מהקב"ה. ואם כן, הוא עושה מעצמו מעין בחינה של עבודה זרה, זוהי תפיסה של כפירה^[27]. אולם ההגדרה 'ביטחון עצמי' חילחלה לתודעת הציבור לאו דווקא כתוצאה מכפירה אלא מהעדר התבוננות או מהתבוננות חיצונית ורדודה על מהלכי החיים.

נתן מספר דוגמאות פשוטות ונמוכות על מנת להמחיש בצורה ברורה מהיכן נובע כוח הביטחון ברובד הנמוך ביותר בנפש.

אדם רוצה ליטול ספל מים המונח בקרבתו, לברך ולשתות. התפיסה החיצונית אומרת - ודאי שאצליח להרים את הספל ולשתות. ואכן זהו טבע בני האדם הפשוט - הם מרגישים שאין להם שום בעיה ליטול את הספל לידם ולשתות. לעומת זאת, בני אדם בעלי מדרגת אמונה גבוהה ותפיסה פנימית, מבינים וחשים היטב בלבם שאין שום הכרח וערובה שהם יצליחו לבצע גם פעולה קלה ופשוטה כעין זו.

המקור לביטחון המורגש ברובד התפיסה החיצונית בנפשות בני האדם, בוודאות הגמורה שהם יצליחו להרים את הספל, נעוץ בכך שבפעמים קודמות הם ביצעו משימה פשוטה זו בקלות וללא כל קושי, ולכך הם חשים - שכבר אין שום כוח שמתנגד לפעולה זו. על דרך זו, תפיסת הביטחון העצמי הולכת ומתפתחת וצומחת בנפשם, עם ריבוי הפעולות המוצלחות והמצבים היציבים בהם תחושתם שאין שום כוח היכול להתנגד אליהם, וממילא הם בוטחים בכוחם.

אולם תחושה זו - שאין מי שמסוגל להתנגד לאדם, אין יסודה בתפיסת המציאות האמיתית, אלא זו אשליה מעולם הדמיון שחלה על חולשת המודעות של בני האדם. שהרי גם ביחס לפעולה הפשוטה של הרמת ספל, במוקדם או במאוחר תחול תמורה. כי בעתיד, כדרך כל הארץ אנשים הולכים ומזדקנים, כוחות הגוף החומרי הולכים ונחלשים, וכבר לא כל כך ברור שנצליח להגביה את הספל בעצמנו ולשתות. או אז הביטחון במסוגלות להרים את הספל ילך ויוכחש ויתערער, עד שבסופו של תהליך כבר נהיה בטוחים להפך - שאין כוחנו עומד לנו עוד. לפיכך מובן שבדבר שיכולה לחול בו תמורה, לא שייך לבטוח בו גם טרם שחלה התמורה.

פרט לתמורת הזיקנה, אילו אותו אדם היה רואה שמהו בסביבתו מתכוון להתמודד גם הוא על אותו ספל מים - לקחתו לעצמו, הוא כבר לא היה כל כך בטוח בהצלחתו להרים את ספל, כיוון שהדבר תלוי בתחרות - מי יקדים את מי, כלומר יש מי שמתנגד. אלא שבמצבים הפשוטים, האדם לא מבחין בסיבות להתנגדות, הספל מונח לפניו ולכאורה אין שום מניעה שהוא יצליח ליטול אותו ולשתות את תוכנו, ולכך הוא חש בטוח ביכולתו. אולם אין זה ביטחון אמתי, כי מי אמר שאם הצלחנו לבצע פעולה פשוטה זו מספר פעמים, שבפעם הזו לא תצוץ איזושהי התנגדות שתמנע מאיתנו מלהצליח. כמו כן, יתכן וישנן מעכבים שמחמת צמצום ביכולת הקליטה של האדם, הוא אינו מבחין בהם. ואכן, כל אדם פעמים נתקל במקרים שמסיבה עלומה, למרות שהיה נראה שאין כל מניעה מלהצליח לשתות מתוכן הספל, אך לבסוף הספל נפל ונשבר, ותוכנו נשפך.

על מקרים מעין אלו, שתי תפיסות החיים שתארנו לעיל יביטו מכיוונים שונים: מצד התפיסה של 'פחדו בציון חטאים' - זה נראה שהיצר הרע וחילותיו מנעו ממנו לשתות. כי מגיע לו צער הצמאון או בכדי להחליש ולהכחיש גופו שלא יהיה לו כוח לעבוד את בוראו. מאידך, מצד תפיסת הביטחון - האדם בוטח כי נמנע ממנו לשתות את תוכן הספל מחמת שכך היה ראוי מלכתחילה - שהוא לא ישתה. ואכן, פעמים אירעו מקרים כאלו לרבותינו, והם שיערו שמה הספל או תוכנו היה פגום, ומשמים נמנעה מהם תקלה.

אנשים סבורים לתומם שלכאורה מה יותר פשוט מכך שאדם יבטח בכוחו העצמי להצליח להרים ספל שתיה. אך האמת המוחלטת הינה שלא שייך בשום מציאות נבראת שלא יהיה לה התנגדות. המציאות היחידה בלבד שאין לה התנגדות הוא רק הקב"ה. על כן, גם כאשר אדם ניגש לבצע פעולות פשוטות לכאורה, הכוח הבוטח לא אמור להיות מיוחס ליכולתו העצמית, כי מצד האדם אין זה בלתי מן הנמנע שהוא יכשל להפיק את רצונו לפועל. אלא מחמת חסרון מודעות והתבוננות, האדם כביכול 'גונב' ומייחס בדמיונו לעצמו את כוחו של הקב"ה - שאין לו מתנגדים. ומכאן הוא שואב ביטחון עצמי ביכולתו,

בכישורנו, בתכונותיו וכוחותיו. זוהי הטיה של הכוח הבוטח שבנפש, שבמקום לבטוח במקור האמיתי בבעל הכוח שבאמת אין לו שום התנגדות, האדם מייחס לעצמו את הכוח הזה.

כאן הגדרנו את נקודת ההטעה ממנה נולדה תפיסת הביטחון העצמי - כוח הביטחון שבנפש קיים היכן שהיא תופסת שביחס לפעולה מסוימת אין שום כוח שיכול להתנגד אליה.

מכיוון שאנשים זורמים במהלכי החיים בלא מחשבה והתבוננות, הם באים לכלל התפיסה המוטעית שביחס לפעולות מסוימות יש בהם כוח עצמי שאין לו התנגדות. כמעט אצל כל אדם קיים כוח כזה בנפש. לרובן ככולן זה קיים ביחס לפעולות הקלות והפשוטות שכביכול מסורות לגמרי ביד האדם, וממילא הוא בטוח בכוחו העצמי לבצען. בפעולות היותר קשות ומורכבות, שיש סיכוי ויש סיכון לכישלון, רמת רגש הביטחון המדומה משתנה יחסית לרקע ולנסיונו האישי של כל אדם. מי שכביכול נחשב בעיני עצמו כ'מוצלח' ביחס לתחומי פעולה מסוימים, אזי הוא יותר בטוח בכוחו. ואחרים יחושו שבאותם התחומים הם כבר זקוקים לסייעתא דשמיא - לסמוך ולבטוח בקב"ה.

הטעיית הביטחון במערכות חיצוניות - אדם סבור ומרגיש שאין כוח היכול להתנגד להם

מאותה סיבת הטעייה שממנה נולד הביטחון העצמי, נולדות בנפש גם בטחונות בכל מיני מערכות חיצוניות כמו: צבאות, משטרים, חוסן כלכלי ומדיני, מנהיגים חזקים (כביכול) וכדומה. באופן מוטעה הנפש מדמה ומייחסת לאותן המערכות שכביכול אין מי שיכול להתנגד להם.

לדוגמא: ילדים קטנים בוטחים בהורים שלהם. בכל מאורע שנתפס אצל ילד כסכנה או שגורם לו מצוקה, מיד הוא רץ לאבא או אמא - הוא בטוח שהם יושיעו אותו. גם כאשר פורצת שריפה בבית, הילד משוכנע שאבא יציל אותו. אבל כולנו יודעים לדאבון לב שאין ערובה לכך שהילד ישרוד את השריפה בזכות כוחו של אביו, שהרי לעיתים מתרחשים אסונות שהאב ובנו נספים.

כשם שאצל ילדים קיימת תחושת ביטחון מוטעית, שכביכול הוריהם יכולים להצילם מכל כוח של התנגדות לקיומם או לקיום רצונם וטובתם. כך גם אצל הבוגרים, קיימת אותה הטעה שהם נותנים ביטחונם בכל מיני גורמים ומערכות שנראות להם יציבות, חזקות ומתמידות. אולם צריך להבין ברור, כי כל הבטחונות שאנו מכירים מסביבת חיינו החיצוניים, אינם יכולים להיות בטחונות גמורים מצד עצמם. גם הבטחונות שכביכול נראים מאוד בטוחים ושניתן לסמוך עליהם, כדוגמת הבטחונות שדורשים הבנקים למשכנתאות כערובה לכך שכספי ההלוואה יחזרו ויהי מה. הבנקים דורשים לשעבד את הדירה כמשכון, גם לעשות ביטוח חיים למקרה של מות הלווה, וכן ביטוח לנכס הממושכן למקרה שינזק ויפחת ערכו, ערבים וכו'. הם מכנים זאת בשם 'בטחונות'. ברם גם כל אלו יכולים לכזב, שהרי רעידת אדמה או סופת רוחות או מתקפת טילים יכולה להרוס את הנכס, להרוג את הלווה והערבים, ולגרום לחברת הביטוח לפשוט את הרגל. וזהו - כבר לא ישאר מהיכן לגבות את החוב. האף אמנם שלמזלנו ארועים כאלו לא מצויים בתדירות גבוהה, ואכן מצד שיקול הבנקאים הם אינם חוששים לכך ומלווים כספים. ויתר על כן, הבנקים מתנהלים בצורה רווחית, ונראים כיציבים וחסונים כלכלית. אבל למרות כן, כל אחד מבין שאין ראוי ליחס לבנקים שכביכול יש להם כוח שאין לו התנגדות. כי כולנו שומעים ומודעים לאירועים של נפילת בנקים בודדים, וגם למציאויות של קריסה כללית במערכת הבנקאית.

נקודת ההטעה נעוצה בכך, שבמקום שאדם יביט מבט פנימי ויבין שהצלחתו והתמדתן של מערכות חיצוניות אלו אינה נובעת מכוחן העצמי. אלא העדר ההתנגדות הזמני אליהם נובע מרצונו, חפצו וחוק שחוקק הקב"ה שכך יהיה. האדם טועה מחמת מבטו החיצוני ומיחס למערכות החיצוניות הללו כוח שאין לו התנגדות, וממילא הוא נותן בהם את בטחונו.

מקור כוח הביטחון בנפש

כאמור, נפשות כל בני האדם מורכבות מפנימיות וחיצוניות, ובכל אדם חיצוניות הנפש אינה זכה לחלוטין. מחמת כן, בכל אדם קיימת הטיה לבטחון בעצמו ובמערכות החיצוניות הסובבות אותו, לפי רמת עכירות חיצוניות נפשו.

נבאר כיצד ניתן להינצל מהטיות, התעיות וטעויות, ולכוון את הכוח הבוטח בנפש למקור האמיתי והנכון.

עד כמה שהבנו כי ההטיה וההתעיה התהוותה נוצרה והתעבטה מהעדר מחשבה והתבוננות, הרי שראשית התרופה נעוצה במחשבה והתבוננות. אדם יושב בשעת השקט ומתבונן אל תוך נפשו, הוא מזהה ורואה כי קיים בה כוח הבוטח (בטחון בעצמו או במערכות חיצוניות כמתבאר). לאחר מכן הוא נדרש לחקור, מהיכן מקורו של אותו כוח הבוטח. ביחס לדוגמת נטילת ספל המים, הוא שואל את עצמו - "מהיכן הביטחון שאצליח להניד את ידי והיא לא תיבש כידו של ירובעם ששלח בנביא? וגם אם

אצליה להגיש את ידי, מי אמר שלא יקדימני אחר? ומי אמר שיהיה בכוחי לאחוז בכוס, אולי היד תכבה מחום הכוס? מי אמר שאוכל להגביה את ידי? מי אמר שהכוס לא תשבר בדרך הגשתה אל פי?...", וכן על זו הדרך עוד כהנה וכהנה שאלות בנוסח 'מי אמר...?'.
שאלות וחקירות אלו שוללות את כל ההתעיות של התפיסה החיצונית שכביכול אין לפעולה פשוטה כעין זו התנגדות. הן מבררות למתבונן כי גם היכולות המוטבעות בו מטבע בריאתו, התמדתן והצלחתן אינה מובטחת. כי גם התמדת חוקי הטבע כולן נובעים מהבורא שחקק את טבעם, ומחדש כל הזמן את כוחן להתמיד בחוקן. וברצונו ית', הוא יכול לעיתים לשנות את חוקי הטבע לתכלית זמנית, כדוגמת - 'מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק'. ברצונו ית', הגיבור יהיה לחלש ולהפך ככתוב - 'קשת גברים חתים ונכשלים אזרו חיל', גם לחכם לא תעמוד חכמתו שנאמר - 'משיב חכמים אחור ודעתם יסכל'.

התבוננות זו מובילה את האדם החושב למבט ולתפיסה הפנימית. הוא פושט את כל הסיבות החיצוניות אחת לאחת, ע"י כך שהוא שולל את כוח העצמי, ורואה בתוכן את הניצוץ האלוקי שמקיים, מחיה ומפעיל כל דבר. כך הוא מתוודע לתודעה כי הסיבה הפנימית להצלחתן של כל הפעולות כולן (אף הפשוטות ביותר) מיוחסת אך ורק לניצוץ האלוקי שפועל מתוך הנבראים כולם.

אילולי אותו ניצוץ האלוקי המקיים, המכוון, המייצב ומפעיל כל דבר לא היה קיים בבריאה (דבר שאינו יתכן), לא היינו יכולים לבטוח בכלום. כי במקום שורש הלשון 'בטח', היה מתגלה חילוף האותיות 'חבט', ממלא כל המציאות חלילה היתה חבטות והכאות. אפילו הבסיס הפשוט של חוקי הטבע - לא היו מתמידים ביציבות. ממילא לא היה ניתן לצפות בבטחה להנהגה סדורה, יציבה ועקבית משום אחד מהנבראים. במצב כזה, כל העולם כולו היה אנדרלמוסיה, חושך ואור משמשין בערבוביה. לא היה ניתן לסמוך על שום ידיעה קדומה. ואם אין סמך ממילא אי אפשר לבנות שום בנין. לא היה קיום לשום דבר.

עם ריבוי התבוננויות מסוג זה, על כל פעולה פשוטה שהאדם מבצע, הוא שולל את הביטחון בהצלחת הפעולה מכוחותיו או משאר סיבות טבעיות הסובבות אותו. אט אט נפשו לומדת להכיר שהביטחון בהצלחתן של פעולותיו מוכתב אך ורק מרצונו וכוחו של הקב"ה שפועל מתוכו ומתוך כל נברא ונברא. במשך הזמן, הכרה זו הולכת ומתחדדת ומזככת את חיצוניות הנפש, ונעשית יותר ויותר מוחשית.

צריך להבין היטב כי כל אותן תחושות ביטחון אותם כל אדם יכול לזהות ולהכיר בתוכו - שהוא בוטח בעצמו או בכל מיני ישויות סביבו. מקורם האמיתי הוא בניצוצות מאור האלוקות, שמגלה את הכוח שאין לו התנגדות. הניצוץ האלוקי הזה קיים אצל כל אדם בנפשו, אלא שמחמת נקודת ההטעיה שבארנו, בני האדם אינם מייחסים את כוח הביטחון שמתגלה בהם למקור הנכון - לאור האלוקי, אלא הם תופסים את הכוחות הללו, ככוחות עצמיים שלהם או של המערכות החיצוניות אתם הם מתעסקים. העדר אמונה, התבוננות, השכלה ומודעות של בני האדם נעשים כעין לבושים עכורים המכסים ומסתירים את הניצוץ האלוקי, וממילא כוח הביטחון נופל ממדרגת הפנימיות אל מדרגת החיצוניות, שם הוא נתפס ככוח עצמי של המציאויות החיצוניות. אבל כאשר אדם עובד על עצמו - מתבונן וחוקר, הוא פושט את הלבושים העכורים ומגלה בתוך עצמו את הניצוץ האלוקי, שמאיר בו בטחון אמת בכוח שאין לו התנגדות.

אשר על כן נבין כי ראשית העבודה על ביטחון אמת, היא הפשטת לבושי הנפש העכורים, המכסים וממסכים את התפיסה הפנימית.

כוח הביטחון גנוז בנפשנו ועבודתנו לגלותו

אחת מהטעויות הנפוצות - שכביכול העבודה על מידת הביטחון עניינה לקנות ביטחון לנפש. כלומר, לפי דעה זו לא קיים כוח ביטחון באדם מיסודו, ועבודתו לרכוש לחדש ולהמציא כח ביטחון לנפש על ידי לימוד בספרים הקדושים ועבודה מעשית. אולם המושג 'לקנות ביטחון' הינו טעות מיסודו, כי ביטחון אינו דבר הנקנה, אי אפשר לקנות ביטחון. כוח הביטחון הושרש בנפש האדם מראשית בריאתו. אלא שמחמת שהאדם חטא, ומחמת החטא התחדשו כוחות המתנגדים לאדם, ממילא הוא הפסיד ואיבד את צלילות וזכות תפיסת כוח הביטחון הראשוני שהיה מכוון לשורשו האמיתי והנכון. תפיסתו נעכרה וכוח הביטחון שלו הוטעה, הופנה ויוחס לכל המערכות החיצוניות הסובבות אותו בעולם השפל בו הוא נמצא. האופן הגס והשקרי ביותר של הטעיה זו הינו - האדם מייחס את כוח הביטחון לכוחות, ליכולות ולתכונות העצמיות שלו - מה שמוגדר - 'ביטחון עצמי'. זוהי 'הגנבה הגמורה' של כוח הביטחון, שהאדם גונב את כוח הביטחון לעצמו.

על כן, ודאי שהעבודה על מידת הביטחון אינה לקנות ולחדש מציאות של ביטחון בנפש. אלא העבודה על ביטחון מורכבת משני כיוונים: מצד אחד - לשלול את התפיסה המוטעית כי הביטחון בהצלחת פעולותיו שייך ומיוחס לאדם עצמו או/ו לגורמים

החיצוניים אתם הוא מתעסק. מצד שני - ליחס את כוח הביטחון לשורשו ומקורו האמיתי - לקב"ה שהוא המציאות היחידה שאין לה התנגדות. ובלשון פנימית, העבודה להפשיט את הלבושים החיצוניים העכורים בהם האדם בוטח, ולגלות את מקור הביטחון הפנימי האמיתי - הניצוץ האלוקי שאין לו שום התנגדות.

על יסודות אלו מושגת המערכת הפנימית של החיים.

ביטחון - יחוס הכוח הפועל לקב"ה שהוא הכוח היחיד שאין לא מתנגדים

התפיסה ההפוכה 'לביטחון עצמי', היא היא תפיסת ביטחון האמת. כלומר, בכל פעולה שאדם פועל הוא צריך לזהות שזהו כוחו של הקב"ה שפועל מתוכו, ואין זה מכוחו העצמי. ככל שתפיסה זו תהיה יותר עמוקה, ברורה, זכה ואמיתית ממילא כיוון שהכוח הפועל הוא כוחו של הכל יכול שאין לו כל התנגדות, על כן ודאי שהביטחון שתצלח דרכו הוא ביטחון אמת!

על פי דברינו אלא אפשר לפרש את הפסוק - 'ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו'^[28] כך: כיוון שפעולתם של ישראל הינה מתוך התפיסה הפנימית - 'ה' אלוקיו עמו', שהקב"ה הוא הפועל מתוכם. לכן ודאי שביטחונם שפעולותיהם תצלחנה בבחינת - 'ותרועת מלך בו', הוא ביטחון אמת!

וכן לבאר את מאמר חז"ל במשנה^[29] - 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל'^[30], וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך: כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים, ואם לאו היו נופלין' כך: אם ישראל סבורים שהם חזקים מאויביהם, והם מיחסים את כוח הביטחון בנצחון המלחמה לעצמם בבחינת 'כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה'^[31] - 'היו נופלין'. אולם כאשר 'משעבדין לבם לאביהם שבשמים', הם מיחסים את הביטחון בהצלחת המלחמה לקב"ה לבדו, לפיכך - 'מיד הם נוצחים'.

זהו עומק ההבנה בפסוק - 'נצח ישראל לא ישקר'^[32]. המשמעות הפשוטה שנצחונם של ישראל מובטח, ולא יתכן שהם ינוצחו באופן מוחלט. אלא ישראל הם כוח שלא ניתן להתנגד אליו, ולבסוף לעולם יד ישראל תהיה על העליונה ותנצח. בעוד שאומות העולם באים למלחמה מתוך 'ביטחון עצמי', הם שמים ביטחונם בכוחו של בשר ודם, הם נגשים למערכה מתוך תפיסה אנו החזקים וישראל החלשים, אנו רבים וישראל מעטים. זוהי גניבה של כוח הביטחון, הם בוטחים בכוחם העצמי. לעומתם ישראל נגשים למלחמה ושם שמים שגור בניהם, הם מיחדים שם שמים ערב ובוקר באמירת 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', הם מיחסים את כל הכוחות להקב"ה לבדו. ישראל קרבים אל המלחמה בבחינת - 'ה' אלוקיו עמו', הם נלחמים בתפיסה ש-'ה' ילחם לכם', הם 'משעבדים את לבם לאביהם שבשמים'. ואם כן, הם נלחמים מתוך כוח שאין אליו שום התנגדות, ממילא 'נצח ישראל לא ישקר', האומות בטלות וישראל נוצחים.

הגישה העמוקה לגלות ולכונן כוח של ביטחון אמת באדם, היא ההתעסקות עם שורש עצם כוח הביטחון שבנפש. בגישה זו העבודה מתרכזת בבנין ההכרה שבכל פעולה שאדם פועל - הכוח האמיתי הפועל בתוכו הוא כוחו של הקב"ה ית"ש. תחילה הכרה בדת, ולאחר מכן העמקת ההכרה עד לתפיסה חושית ברורה. עד כמה שאין לאדם הכרה כזו בנפשו, אלא הוא סבור וחש שהוא פועל מכוחו שלו עצמו, הרי שהוא חשוף להתנגדויות. ההתנגדות לפי העניין והמקום, פעמים שהיא נראית רחוקה, ופעמים שהיא קרובה בבחינת 'כבשה בין שבעים זאבים'. ממילא אין שום ערובה וביטחון להצלחת פעולתו. לעומת זאת, אם אדם מכיר הכרה עמוקה בנפשו כי הכוח הפועל בו הוא כוחו של בורא העולם ית"ש, שזהו כוח שאין לא התנגדות כלל. ממילא כיוון שאין מי שיוכל להתנגד לפעולתו, שייך לבטוח ביטחון אמת.

אדם שיושב ובוטח בקב"ה שישלח לו פרנסתו עד אליו או שיעזור לו להצליח להפיק את רצונו לפועל אינו מתעסק ישירות עם שורש כוח הביטחון שבנפש, אלא רק עם תולדותיו ופירותיו. הנגיעה בעצם כוח הביטחון הוא ההכרה הברורה שהכוח הפועל בו הוא אינו כוחו שלו אלא כוחו של השי"ת.

בנין הכרה זו נכון לכל פעולה שאדם נגש לפועל, ודאי שבפעולות המורכבות שהסיכון להיכשל בהם גבוה, אך גם בפעולות הקלות והפשוטות ביותר שלכאורה אין שום חשש לעיכוב. כי הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים, בין הגדולים ובין הקטנים, כל המעשים כולם!

ביחס לדוגמא בהגשת היד להרמת ספל השתיה, גם אל פעולה קלה ופשוטה כעין זו, צריך לגשת מתוך הכרת חוש שהכוח הפועל כאן הוא כוחו של הקב"ה. כי אילו האדם סבור שכוחו העצמי הוא זה שמרים את הספל, אזי הרבה שלוחים יש למקום לבטל את האדם. אבל אם השי"ת הוא זה שמניע את היד, הרי זו יד גבורתו של הקב"ה, ודאי שאין מי שיוכל להתנגד אליה.

^[1] _ [33]הכוונה למערכות חיצוניות כגון: צבאות, משטרים, חוסן כלכלי ומדיני, מנהיגים חזקים (כביכול), בנקים או אילי הון וכדומה

^[2] _ [34]בראשית לד, כה

^[3] _ [35] לשיטה זו החזון איש לא ציין מקור, אך נראה שמקורה בדברי רבינו יונה.

^[4] _ [36] ויקרא כו, ה, ו

^[5] _ [37] על פי חגיגה יב ע"א

^[6] _ [38] בראשית לב, ח

^[7] _ [39] נבהיר, כי אין לנו כלל השגה במעלתם של האבות הקדושים וכל צדיקי הדורות הן המוזכרים בתנ"ך הן תנאים, אמוראים, הגאונים והראשונים. ואין לנו שום כוונה לנתח על דעת עצמנו את מהלכיהם המוזכרים בכתובים. אלא כל מה שאנו דנים כאן הוא בדברי חז"ל שדרשו את הפסוקים. על כן, לא באנו ח"ו לומר כי היה חסרון כל שהוא במידת הביטחון של יעקב אבינו, או שמבטו היה מחיצוניות הנפש. אלא דברנו מיוסדים על פי הנכתב בספרים הקדושים שצדיקי הדורות התעלו במדרגות העבודה עד שהגיעו למעלתם, ובמהלך עלייתם היו שלבים בהם הם נדרשו לזכך את חיצוניות הנפש ולהיכנס פנימה ולבוא אל מדרגת פנימיות הנפש.

^[8] _ [40] אבות ג, טו

^[9] _ [41] בראשית לז, כ

^[10] _ [42] בראשית נ, כ

^[11] _ [43] מדרש רבה בראשית כו א

^[12] _ [44] בשער הביטחון פרק א'

^[13] _ [45] שמות כ, ח בפרוש רש"י בשם מכילתא - כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה (ובלשון המכילתא - "ששת ימים תעבוד"). וכי איפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים? אלא שבות כאלו מלאכתך עשויה)

^[14] _ [46] ישנם שני אופנים כיצד להגיע לתנוחת נפש שתופסת כביכול שיש לה כל: מבחינה חיצונית - על ידי הסתפקות במועט. דהיינו שאדם חש שדי לו במה שכבר יש לו. מבחינה פנימית - אדם שנפשו דבוקה בקב"ה, לא חסר לה כלום.

^[15] _ [47] לכאורה מלשון בעל חובות הלבבות - 'מהות הביטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו

שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו' (בשער הביטחון פרק א'), משמע שהוא מגדיר שמנוחת הנפש נובעת מביטחון שחסרונה יושלם לה לאחר מכן - בעתיד. אך לקמן נעיין ונדון בדברים.

^[16] — [48] שמות טז, יח.

^[17] — [49] ויקרא יט יח

^[18] — [50] פירוש רש"י - בראשית ב, יח - כמובן שמאמר חז"ל זה מתפרש כהוגן גם על פי התפיסה הפנימית כך: זכה לתפיסה פנימית - רואה בכל מעשה האשה כעזר, לא זכה לתפיסה פנימית - מעשיה נראים לו כהתנגדויות.

^[19] — [51] קהלת רבה פרשה ג' א'

^[20] — [52] סנהדרין נט ע"ב

^[21] — [53] בראשית ג, יט

^[22] — [54] בראשית ג, יז - יט

^[23] — [55] ברכות סא ע"א

^[24] — [56] ישעיהו לג, יד

^[25] — [57] בראשית לב, כט

^[26] — [58] ברכות יג ע"א

^[27] — [59] זוהי סברתו וכפירתו של פרעה שאמר - 'לי יאורי ואני עשיתי' יחזקאל כט, ג

^[28] — [60] במדבר כג, כא

^[29] — [61] ראש השנה ג, ח

^[30] — [62] שמות יז, יא

^[31] — [63] דברים ח, יז

^[32] — [64] שמואל א טו, כט

- 65] [דע את ביטחונך](#)
- 66] [עולם הביטחון](#)

Featured Image Text:

חיים בתוך הנשמה

Show featured image:

0

Source: <https://www.bilvavi.net/shiur/חייםבתוךהנשמה-001-דעאתביטחונך>

Links

[1] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn1

[2] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn2

[3] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn3

[4] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn4

[5] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn5

[6] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn6

[7] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn7

[8] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftn8

[9] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%

9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref24

[57] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref25

[58] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref26

[59] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref27

[60] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref28

[61] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref29

[62] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref30

[63] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref31

[64] file:///D:/DATA-

ACTIVE/BILVAVI/NEW%20PROJECTS/%D7%93%D7%A2%20%D7%90%D7%AA%20%D7%91%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%AA%D7%9A/%D7%93%D7%A2.%D7%90%D7%AA.%D7%91%D7%99%D7%98%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%9A_001_%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D.%D7%91%D7%AA%D7%95%D7%9A.%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%9E%D7%94-%D7%A2%D7%A8%D7%95%D7%9A.docx#_ftnref32

[65] <https://www.bilvavi.net/daes.bitachon>

[66] <https://www.bilvavi.net/bitachon>